



สรุปและข้อเสนอแนะ

การศึกษาค้นคว้าได้วิเคราะห์แบบแผนการทำงานของสตรีในเขตกรุงเทพมหานคร ตั้งแต่ช่วงก่อนแต่งงานจนถึงปัจจุบัน โดยแบ่งการวิเคราะห์เป็น 3 ส่วน คือ ส่วนแรกเป็นการวิเคราะห์แบบแผนการทำงานของสตรีที่ทำงานต่อเนื่องทั้ง 4 ช่วง เพื่อศึกษาแนวโน้มของความต่อเนื่องในการทำงานโดยใช้ตัวแปรอาชีพของสตรี และระดับการศึกษาของสตรีเป็นตัวชี้วัด รวมทั้งพิจารณาการเปลี่ยนอาชีพของสตรีในกลุ่มอาชีพต่างๆ ส่วนที่สองเป็นการวิเคราะห์การทำงานหรือไม่ทำงานในทั้ง 4 ช่วงสำหรับกลุ่มสตรีที่ทำงานไม่ต่อเนื่อง และส่วนที่สามเป็นการหาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยต่างๆ ที่คาดว่าจะมีผลทำให้เกิดความต่อเนื่องในแบบแผนการทำงานของสตรี

การศึกษานี้ใช้ข้อมูลจากโครงการการทำงานของสตรีกับความต้องการผู้ดูแลเด็กวัยก่อนเข้าโรงเรียนอนุบาลในเขตกรุงเทพมหานคร ซึ่งดำเนินการเก็บข้อมูลโดยสถาบันประชากรศาสตร์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ระหว่างเดือนธันวาคม พ.ศ.2532 ถึงเดือนมกราคม พ.ศ.2533 โดยการสัมภาษณ์สตรีที่สมรสแล้วอายุระหว่าง 15-54 ปี จำนวนทั้งสิ้น 1,154 ราย แต่เพื่อให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการศึกษาค้นคว้านี้ ประกอบกับข้อจำกัดหลายประการของข้อมูลทำให้ต้องเลือกศึกษาเฉพาะสตรีที่สมรสครั้งเดียว ก้ำกึ่งอยู่กับสามีและมีบุตร ทำให้มีจำนวนสตรีที่ตกเป็นตัวอย่างในการศึกษารวมทั้งสิ้น 803 ราย

การศึกษาค้นคว้านี้ได้กำหนดให้ตัวแปรตามคือ แบบแผนการทำงานของสตรี และตัวแปรอิสระ ได้แก่ ลักษณะทางเศรษฐกิจ สังคม และแบบแผนการเจริญพันธุ์ของสตรี โดยมีสมมติฐานหลักว่า ปัจจัยพื้นฐานของสตรี (หมายรวมถึงลักษณะทางเศรษฐกิจและสังคม) และภาวะเจริญพันธุ์ (หมายรวมถึงแบบแผนการเจริญพันธุ์ของสตรี) ที่แตกต่างกัน น่าจะมีผลทำให้แบบแผนการทำงานของสตรีแตกต่างกัน

ส่วนการประมวลผลข้อมูลในการวิเคราะห์นี้ได้ใช้โปรแกรมสำเร็จรูป SPSS PC (Statistical Package for the Social Sciences) การวิเคราะห์และนำเสนอข้อมูลโดยใช้ในรูปแบบของตารางกระจายความถี่ และตารางไขว้ และใช้สถิติไคสแควร์ และการจำแนกพหุผลการวิเคราะห์โดยสรุปนำเสนอในตารางที่ 31 และตารางที่ 32

ตารางที่ 31 สรุปผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างลักษณะทางเศรษฐกิจ สังคม และแบบแผนการเจริญพันธุ์ของสตรี กับแบบแผนการทำงานของสตรี ด้วยวิธีตารางไขว้โดยใช้สถิติไคสแควร์

ตัวแปรอิสระ	นัยสำคัญทางสถิติ		
	ความสัมพันธ์ ความสัมพันธ์ฐาน	ความสัมพันธ์ ของ 2 ตัวแปร	ความสัมพันธ์เมื่อ มีตัวแปรควบคุม
ลักษณะทางเศรษฐกิจ			
1. อาชีพของสามี /	*	รายได้ของสามี	
		ต่ำ	-
		ปานกลาง	-
		สูง	*
2. รายได้ของสามี /	*	ระดับการศึกษาของสามี	อาชีพของสตรี
		ไม่ได้รับการศึกษาและ ป.1-4	ไม่ได้ประกอบอาชีพ -
		ป.5-7	วิชาชีพ -
		มัธยมศึกษา	ค้าขาย -
		สูงกว่ามัธยมศึกษา	แรงงาน -
3. ระยะเวลา /	*	ระดับการศึกษาของสตรี	อาชีพของสตรี
การทำงานของสตรี		ไม่ได้รับการศึกษาและ ป.1-4	ไม่ได้ประกอบอาชีพ *
		ป.5-7	วิชาชีพ *
		มัธยมศึกษา	ค้าขาย *
		สูงกว่ามัธยมศึกษา	แรงงาน *

ตารางที่ 31 (ต่อ)

ตัวแปรอิสระ	นัยสำคัญทางสถิติ		
	ความสัมพันธ์ ความสัมพันธ์ ความสัมพันธ์	ความสัมพันธ์ ของ 2 ตัวแปร	ความสัมพันธ์ เมื่อ มีตัวแปรควบคุม
ลักษณะทางสังคม			
1. ระดับการศึกษา ของสามี	X	*	อาชีพของสามี ไม่ได้ประกอบอาชีพ - วิชาชีพ *
			คำขาด *
			แรงงาน *
2. ระยะเวลาที่สตรี อาศัยอยู่ใน กทม.	/X	-	อาชีพของสตรี ไม่ได้ประกอบอาชีพ - วิชาชีพ - คำขาด - แรงงาน -
แบบแผนการเจริญพันธุ์			
1. จำนวนบุตรที่มีชีวิต	/	*	รายได้ของสามี คำ - อาชีพของสตรี ไม่ได้ประกอบอาชีพ -
			ปานกลาง *
			สูง *
			วิชาชีพ -
			คำขาด *
			แรงงาน -

ตารางที่ 31 (ต่อ)

		นัยสำคัญทางสถิติ		
ตัวแปรอิสระ	ความสัมพันธ์ ตามสมมติฐาน	ความสัมพันธ์ ของ 2 ตัวแปร	ความสัมพันธ์เมื่อ มีตัวแปรควบคุม	
2. การหยุดงานหลัง คลอดบุตรโดยเฉลี่ย	/	*	รายได้ของสามี ต่ำ ปานกลาง สูง	อาชีพของสตรี ไม่ได้ประกอบอาชีพ * วิชาชีพ - ค้าขาย * แรงงาน -
3. ผู้ดูแลบุตรส่วนใหญ่	/	*	จำนวนบุตรที่มีชีวิต 1 คน * 2 คน * 3 คนขึ้นไป *	อาชีพของสตรี ไม่ได้ประกอบอาชีพ - วิชาชีพ * ค้าขาย * แรงงาน *
4. ระยะห่างการมีบุตร โดยเฉลี่ย	/X	-	จำนวนบุตรที่มีชีวิต 1 คน - 2 คน - 3 คนขึ้นไป -	อาชีพของสตรี ไม่ได้ประกอบอาชีพ - วิชาชีพ - ค้าขาย - แรงงาน -

/ ความสัมพันธ์ เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

X ความสัมพันธ์ ไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

/X ความสัมพันธ์ เป็นไปตามสมมติฐานเฉพาะบางกรณี

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

- ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

ตารางที่ 32 สรุปผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างลักษณะทางเศรษฐกิจ สังคม และ
แบบแผนการเจริญพันธุ์ของสตรี กับแบบแผนความต่อเนื่องในการทำงานของสตรี
ด้วยวิธีการจำแนกพหุ (MCA)

ตัวแปรอิสระ

ระดับนัยสำคัญทางสถิติ

ลักษณะทางเศรษฐกิจ

- | | |
|----------------------------|----|
| 1. อาชีพของสตรี | ** |
| 2. อาชีพของสามี | - |
| 3. รายได้ของสามี | - |
| 4. ระยะเวลาการทำงานของสตรี | ** |

ลักษณะทางสังคม

- | | |
|-------------------------|---|
| 1. ระดับการศึกษาของสตรี | * |
|-------------------------|---|

แบบแผนการเจริญพันธุ์

- | | |
|------------------------------------|----|
| 1. จำนวนบุตรที่มีชีวิต | ** |
| 2. การหยุดงานหลังคลอดบุตรโดยเฉลี่ย | - |
| 3. ผู้ดูแลบุตรส่วนใหญ่ | ** |

* ระดับนัยสำคัญของสถิติ F ที่ 0.05

** ระดับนัยสำคัญของสถิติ F ที่ 0.001

สรุปผลการศึกษา

โดยภาพรวมเกี่ยวกับแบบแผนการทำงานของสตรีจะพบว่า ประมาณครึ่งหนึ่ง (ร้อยละ 54.1) ของกลุ่มสตรีตัวอย่างที่ศึกษาจะมีแบบแผนการทำงานบางช่วง ร่องลงมาได้แก่ กลุ่มสตรีที่ทำงานต่อเนื่อง (ร้อยละ 33.6) และสตรีที่ไม่ได้ทำงานเลยมีเพียงร้อยละ 12.4 เท่านั้น และเมื่อพิจารณาถึงการวิเคราะห์แบบแผนการทำงานของสตรีจากผลการศึกษาสามารถสรุปเป็นประเด็นดังต่อไปนี้

1. แบบแผนการทำงานของสตรีที่ทำงานต่อเนื่องทั้ง 4 ช่วง

จากการวิเคราะห์แบบแผนการทำงานของสตรีที่ทำงานต่อเนื่องทั้ง 4 ช่วง โดยจำแนกตามอาชีพของสตรีจะพบว่า สตรีตัวอย่างที่ประกอบอาชีพวิชาชีพมีแนวโน้มที่จะทำงานต่อเนื่องมากที่สุดคือ มีสัดส่วนค่อนข้างคงที่ประมาณร้อยละ 40.0 ทั้งนี้อาจเป็นเพราะอาชีพนี้เป็นงานที่มีความมั่นคง และได้ผลตอบแทนสูง ผู้ที่ประกอบอาชีพนี้จึงมีความสามารถในการจ้างบุคคลอื่นมาดูแลบุตรแทนตนทำให้สามารถทำงานต่อไปได้ ส่วนสตรีที่ประกอบอาชีพเกี่ยวกับการค้าก็มีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้นเรื่อยๆ ในช่วงก่อนแต่งงานจนถึงปัจจุบัน จากร้อยละ 24.2 เป็นร้อยละ 36.4 ทั้งนี้เพราะลักษณะงานของอาชีพเกี่ยวกับการค้า สตรีสามารถทำงานไปพร้อมๆ กับการดูแลบุตรทำให้ไม่ต้องออกจากงาน ในขณะที่เดียวกัน กลับพบว่าสัดส่วนของผู้ที่ประกอบอาชีพที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการผลิตจะลดลงเรื่อยๆ จากร้อยละ 35.3 ในช่วงก่อนแต่งงาน ลดลงเหลือร้อยละ 25.3 ในช่วงปัจจุบัน ซึ่งเป็นเพราะลักษณะงานของอาชีพนี้เป็นงานประเภทใช้แรงงานที่มีความมั่นคงต่ำในการทำงาน และได้รับผลตอบแทนน้อยกว่าอาชีพอื่นๆ จึงไม่สามารถจ้างบุคคลอื่นมาดูแลบุตรแทนตน และต้องเปลี่ยนอาชีพไปประกอบอาชีพอื่นเพื่อต่อการดูแลบุตรดีกว่า เช่น อาชีพค้าขาย จึงทำให้สัดส่วนของสตรีที่ประกอบอาชีพที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการผลิตมีแนวโน้มที่ลดลง

และเมื่อพิจารณาแบบแผนการทำงานของสตรี จำแนกตามระดับการศึกษาของสตรี แสดงให้เห็นว่า อาชีพของสตรีมีความแตกต่างไปตามระดับการศึกษาของสตรีคือ ยิ่งสตรีมีการศึกษาสูง (สูงกว่ามัธยมศึกษา) จะประกอบอาชีพวิชาชีพในสัดส่วนที่สูงที่สุดในกลุ่มที่มีการศึกษาต่างกันกว่าร้อยละ 80.0 ในทุกช่วงเวลา ในทางกลับกัน สตรีที่ไม่ได้รับการศึกษาหรือได้รับการศึกษาในระดับประถมศึกษา มักเป็นกลุ่มที่ไม่ได้ประกอบอาชีพ หรือประกอบอาชีพประเภทใช้แรงงาน และอาชีพที่ไม่ต้องใช้ทักษะความชำนาญเฉพาะด้านมากนัก ได้แก่ อาชีพที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการผลิต และอาชีพเกี่ยวกับการค้า

สำหรับการเปลี่ยนอาชีพของสตรีที่ทำงานต่อเนื่อง จะพบว่าสตรีส่วนใหญ่ยังคงประกอบอาชีพเดิมอย่างต่อเนื่องตั้งแต่ช่วงก่อนแต่งงานจนถึงปัจจุบัน โดยเฉพาะอาชีพวิชาชีพนั้นพบว่า สตรีที่ประกอบอาชีพวิชาชีพมีแนวโน้มที่ยังคงประกอบอาชีพเดิมอย่างต่อเนื่องมากที่สุดถึงร้อยละ 98.1 แต่ก็มีสตรีส่วนหนึ่งเปลี่ยนไปประกอบอาชีพอื่นๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งอาชีพเกี่ยวกับการค้าจะมีสัดส่วนเพิ่มสูงขึ้นจาก 65 คนในช่วงก่อนแต่งงาน เป็น 98 คนในช่วงปัจจุบัน ทั้งนี้เพราะลักษณะงานของอาชีพเกี่ยวกับการค้านี้ เอื้ออำนวยต่อทั้งการทำงานและการดูแลบุตรไปพร้อมๆ กัน โดยสตรีไม่ต้องลาออกจากงาน และกลุ่มสตรีที่มีการเปลี่ยนอาชีพมากที่สุดคือ กลุ่มสตรี

ที่ประกอบอาชีพที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการผลิต เพราะเป็นอาชีพที่มีความมั่นคงน้อย ประกอบกับผลตอบแทนที่ได้รับก็ต่ำ จึงทำให้สตรีที่ประกอบอาชีพที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการผลิตเปลี่ยนไปประกอบอาชีพอื่นๆ โดยเฉพาะอาชีพที่เกี่ยวข้องกับการค้า

2. แบบแผนการทำงานหรือไม่ทำงานในทั้ง 4 ช่วง สำหรับกลุ่มที่ทำงานไม่ต่อเนื่อง
สำหรับสตรีที่มีแบบแผนการทำงานไม่ต่อเนื่อง พบว่า สตรีส่วนใหญ่ (ร้อยละ 61.0) จะทำงานในช่วงก่อนแต่งงาน และจะหยุดทำงานหลังจากแต่งงานและมีบุตรจนถึงปัจจุบัน ถึงร้อยละ 31.0 ซึ่งอาจเนื่องด้วยเหตุผลที่ว่าสามีมีรายได้เพียงพอที่สตรีไม่จำเป็นต้องออกไปทำงานโดยทำหน้าที่เป็นเพียงผู้ดูแลบุตร แต่มีสตรีบางส่วน (ร้อยละ 11.5) ที่กลับมาทำงานในช่วงปัจจุบัน ซึ่งอาจเป็นไปได้ว่า เมื่อบุตรโตพอที่จะช่วยเหลือตนเองได้ สตรีจึงสามารถกลับไปทำงานได้อีก ส่วนสตรีอีกกลุ่มหนึ่งออกจากงานในช่วงปัจจุบันต่างๆ ที่เคยทำงานอย่างต่อเนื่องมา โดยตลอด ตั้งแต่ก่อนแต่งงานจนกระทั่งแต่งงานและมีบุตร ทั้งนี้อาจเนื่องจากสภาพทางร่างกายไม่เอื้ออำนวยต่อการทำงานของสตรี

3. ความสัมพันธ์ระหว่างลักษณะภูมิหลังทางเศรษฐกิจ สังคม และแบบแผนการเจริญพันธุ์กับแบบแผนการทำงานของสตรีในเขตกรุงเทพมหานคร โดยวิธีการวิเคราะห์แบบตารางไขว้และการจำแนกหมู่

เมื่อนำลักษณะภูมิหลังทางเศรษฐกิจ สังคม และแบบแผนการเจริญพันธุ์ มาวิเคราะห์เพื่อหาความสัมพันธ์ ปรากฏผลดังนี้

ลักษณะทางเศรษฐกิจ

ประกอบด้วย ตัวแปร 3 ตัวคือ อาชีพของสามี รายได้ของสามี และระยะเวลาการทำงานของสตรี ซึ่งมีผลการศึกษาดังนี้

1. อาชีพของสามี จากผลการศึกษาพบว่า แบบแผนการทำงานของสตรีผันแปรตามอาชีพของสามี คือ สตรีที่สามีประกอบอาชีพวิชาชีพจะทำงานอย่างต่อเนื่องมากกว่าสตรีที่สามีประกอบอาชีพเกี่ยวกับการค้า และอาชีพที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการผลิต แต่เมื่อนำรายได้ของสามีมาร่วมพิจารณาด้วย พบว่า ความสัมพันธ์ยังคงลักษณะ เดิมและมีนัยสำคัญทางสถิติ เฉพาะในกลุ่มที่สามีมีรายได้สูงเท่านั้น แต่เมื่อนำมาวิเคราะห์ร่วมกับตัวแปรอื่นๆ ในแบบจำลองการจำแนก

พหุกลับพบว่า อาชีพของสามีไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ เนื่องจากความแตกต่างของความต่อเนื่องในการทำงานของสตรีระหว่างกลุ่มสามีที่ประกอบอาชีพต่างๆ มีน้อยมาก

2. รายได้ของสามี มีความสัมพันธ์ทางบวกกับแบบแผนการทำงานของสตรี โดยพบว่า สตรีที่สามีมีรายได้สูงจะทำงานต่อเนื่องในสัดส่วนที่สูงกว่าสตรีที่สามีมีรายได้ต่ำกว่า และสัดส่วนจะลดลงไปตามรายได้ของสามีที่ต่ำลง ในทางกลับกัน สำหรับสตรีที่ทำงานบางช่วงกลับพบว่า มีความสัมพันธ์ในทางตรงข้ามคือ ในกลุ่มสตรีที่สามีมีรายได้สูงจะทำงานบางช่วงในสัดส่วนที่น้อยกว่ากลุ่มสตรีที่สามีมีรายได้ต่ำและปานกลาง ส่วนกลุ่มสตรีที่ไม่ได้ทำงานเลยจะพบความสัมพันธ์ระหว่างรายได้ของสามีกับแบบแผนการทำงานของสตรี คล้ายกับกรณีสตรีที่ทำงานต่อเนื่องแต่สัดส่วนของผู้ที่ไม่ได้ทำงานที่สามีมีรายได้ทุกระดับจะต่ำกว่ากรณีสตรีที่ทำงานต่อเนื่อง เมื่อนำเอาระดับการศึกษาของสามีมาร่วมพิจารณากลับพบว่า ทิศทางความสัมพันธ์ระหว่างรายได้ของสามีกับแบบแผนการทำงานของสตรีเปลี่ยนแปลงไป ในทางตรงข้าม แต่ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติในกลุ่มที่สามีมีการศึกษาต่ำ (ไม่ได้รับการศึกษาหรือได้รับการศึกษาระดับประถมศึกษา) ส่วนความสัมพันธ์ในกลุ่มที่สามีมีการศึกษาสูงกว่ามัธยมศึกษาขึ้นไป เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ แต่ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ นอกจากนี้ยังได้นำเอาอาชีพของสตรีเข้ามาพิจารณาร่วมด้วย ผลปรากฏว่าความสัมพันธ์ระหว่างรายได้ของสามีกับแบบแผนการทำงานของสตรี เปลี่ยนแปลงไปจากความสัมพันธ์เดิม (ยกเว้นในกลุ่มสตรีที่ประกอบอาชีพวิชาชีพ) จนไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ จึงอาจกล่าวได้ว่า รายได้ของสามีไม่มีความสัมพันธ์ที่แท้จริงกับแบบแผนการทำงานของสตรี เมื่อนำเอาตัวแปรอาชีพของสตรีเข้ามาควบคุม หลังจากนั้นจึงได้นำรายได้ของสามีมาวิเคราะห์การจำแนกหมู่ และยังคงพบว่า สัดส่วนของการทำงานต่อเนื่องของสตรีตามกลุ่มรายได้ของสามีแตกต่างกันน้อยมาก จนไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

3. ระยะเวลาการทำงานของสตรี ผลการศึกษาพบว่า ระยะเวลาการทำงานของสตรีมีความสัมพันธ์ทางบวกกับแบบแผนการทำงานของสตรี กล่าวคือ สตรีที่มีระยะเวลาการทำงานเป็นเวลานานจะทำงานต่อเนื่องในสัดส่วนที่สูง เมื่อเปรียบเทียบกับสตรีที่มีระยะเวลาการทำงานปานกลางและในระยะสั้น ในขณะที่เดียวกัน สตรีที่มีระยะเวลาการทำงานเป็นระยะเวลานานจะมีสัดส่วนของผู้ที่ทำงานบางช่วงน้อยกว่าสตรีที่มีระยะเวลาการทำงานปานกลางด้วย อย่างไรก็ตาม เมื่อนำเอาระดับการศึกษาของสตรี และอาชีพของสตรีเข้ามาเป็นตัวแปรควบคุม ยังคงพบว่าระยะเวลาการทำงานของสตรีมีผลต่อแบบแผนการทำงานของสตรี ซึ่งสอดคล้องกับการวิเคราะห์การจำแนกหมู่ที่พบว่า ระยะเวลาการทำงานของสตรีมีความสัมพันธ์ในทาง

บวกกับความต่อเนื่องในการทำงานของสตรี คือ สตรีที่ทำงานเป็นระยะเวลายาวนานจะทำงานต่อเนื่องมากกว่าสตรีที่ทำงานในระยะสั้น และมีนัยสำคัญทางสถิติด้วย

ลักษณะทางสังคม

ในการศึกษารุ่นนี้ พิจารณาระดับการศึกษาของสามี และระยะเวลาที่สตรีอาศัยอยู่ในเขตกรุงเทพมหานครของสตรี ดังต่อไปนี้

1. ระดับการศึกษาของสามี ผลการศึกษาเกี่ยวกับระดับการศึกษาของสามีกับแบบแผนการทำงานของสตรี แม้จะพบว่าไม่ปฏิบัติตามสมมติฐานที่คาดไว้ แต่ก็มีนัยสำคัญทางสถิติ โดยพบว่าสตรีที่สามีมีการศึกษาสูงกลับมีแนวโน้มที่จะทำงานต่อเนื่องมากที่สุด เมื่อเปรียบเทียบกับกลุ่มสตรีที่สามีมีการศึกษาดำกว่า ขณะเดียวกันจะมีสตรีที่ทำงานบางช่วงและที่ไม่ได้ทำเลยในสัดส่วนที่น้อยที่สุดด้วยเช่นกัน อย่างไรก็ตาม เมื่อนำอาชีพของสามีเข้ามาเป็นตัวแปรควบคุมก็ยังคงพบว่า ระดับการศึกษามีผลต่อแบบแผนการทำงานของสตรี ยกเว้นกลุ่มที่สามีไม่ได้ประกอบอาชีพ ส่วนในการวิเคราะห์การจำแนกพหุนั้นไม่ได้นำระดับการศึกษาของสามีเข้ามาวิเคราะห์ร่วมกับตัวแปรอื่นๆ ทั้งนี้เนื่องจากตัวแปรดังกล่าวมีความสัมพันธ์กันสูงกว่า 0.5 กับตัวแปรระดับการศึกษาของสตรี และอาชีพของสามี อย่างไรก็ตามยังได้นำตัวแปรระดับการศึกษาของสามีเข้ามาทดสอบในอีกแบบจำลองหนึ่ง และพบว่าตัวแปรนี้ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

2. ระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในเขตกรุงเทพมหานครของสตรี แม้จะพบว่าสตรีที่อาศัยอยู่ในกรุงเทพมหานครเป็นระยะเวลานาน และตั้งแต่เกิดจะทำงานต่อเนื่องในสัดส่วนที่สูงกว่าสตรีที่อาศัยอยู่ในกรุงเทพมหานครเพียงระยะสั้นๆ แต่แบบแผนการทำงานของสตรีจำแนกตามระยะเวลาที่แตกต่างกันของสตรีที่อาศัยอยู่ในกรุงเทพมหานครมีความแตกต่างกันไม่มากนัก และไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ทั้งนี้อาจด้วยเหตุผลที่ว่า ระยะเวลาที่สตรีอาศัยอยู่ในกรุงเทพมหานครน่าจะจะเป็นตัวแปรที่มีผลกระทบโดยตรงต่อการที่สตรีจะทำงานต่อเนื่อง ทำงานเป็นบางช่วง และไม่ได้อะไรเลย แต่น่าจะขึ้นอยู่กับปัจจัยอื่นที่ส่งผลให้สตรีมีแบบแผนการทำงานแตกต่างกัน เช่น อาชีพของสตรีมาเป็นตัวแปรควบคุม ผลปรากฏว่า แบบแผนการทำงานของสตรีไม่ได้ผันแปรไปตามระยะเวลาที่สตรีอาศัยอยู่ในกรุงเทพมหานคร นั่นคือ ระยะเวลาที่สตรีอาศัยอยู่ในกรุงเทพมหานครไม่มีผลต่อแบบแผนการทำงานของสตรีอย่างแท้จริง ดังนั้นในแบบจำลองการวิเคราะห์การจำแนกพหุ จึงไม่นำตัวแปรนี้มาวิเคราะห์ร่วมกับตัวแปรอื่นๆ

แบบแผนการเจริญพันธุ์ของสตรี

ตัวแปรที่ศึกษาประกอบด้วย ตัวแปร 4 ตัวด้วยกัน คือ จำนวนบุตรที่มีชีวิต การหยุดงานหลังคลอดบุตรโดยเจตีย์ ผู้ดูแลบุตรส่วนใหญ่ และระยะห่างการมีบุตรโดยเจตีย์ ซึ่งจะสรุปทีละตัวแปรดังนี้

1. จำนวนบุตรที่มีชีวิต ความสัมพันธ์ระหว่างจำนวนบุตรที่มีชีวิตกับแบบแผนการทำงานของสตรี เป็นไปตามสมมติฐานและมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยพบว่าจำนวนบุตรที่มีชีวิตมีความสัมพันธ์ทางบวกกับแบบแผนการทำงานของสตรี กล่าวคือ สตรีที่มีบุตรที่มีชีวิตจำนวนน้อย จะทำงานต่อเนื่องจากในสัดส่วนที่สูงกว่าสตรีที่มีบุตรที่มีชีวิตจำนวนมาก ในตนเองเดียวกันเมื่อสตรีมีจำนวนบุตรเพิ่มขึ้นสัดส่วนของสตรีที่ทำงานบางช่วงมีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้น และสำหรับสตรีที่ไม่มีจำนวนบุตรที่มีชีวิตแตกต่างกัน กลับไม่ได้ทำงานในสัดส่วนที่ใดแตกต่างกันเลย และเมื่อนำรายได้ของสามีเข้ามาควบคุม พบว่า จำนวนบุตรที่มีชีวิตยังคงมีผลต่อแบบแผนการทำงานของสตรี เฉพาะในกลุ่มที่สามีมีรายได้ปานกลางและรายได้สูง แต่เมื่อนำอาชีพของสตรีมาร่วมพิจารณาด้วย กลับพบว่าความสัมพันธ์ระหว่างจำนวนบุตรที่มีชีวิตกับแบบแผนการทำงานของสตรีที่มีอยู่เดิมลดลงจนเกือบไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ คงมีความสัมพันธ์และมีนัยสำคัญทางสถิติ เฉพาะในกลุ่มสตรีที่ประกอบอาชีพเกี่ยวกับการค้าเท่านั้น และเมื่อนำมาวิเคราะห์การจำแนกหมู่ ยังคงพบว่าจำนวนบุตรที่มีชีวิตมีอิทธิพลต่อความแปรผันในการทำงานต่อเนื่องของสตรีมากกว่าตัวแปรอื่นๆ

2. การหยุดงานหลังคลอดบุตรโดยเจตีย์ ตัวแปรการหยุดงานหลังคลอดบุตรโดยเจตีย์ของสตรีนั้น พบว่า มีผลต่อแบบแผนการทำงานอย่างต่อเนื่องของสตรี ส่วนกลุ่มของสตรีที่ทำงานบางช่วงที่หยุดงานหลังคลอดบุตรโดยเจตีย์ในระยะสั้นและระยะยาว พบว่า สัดส่วนของทั้งสองกลุ่มไม่มีความแตกต่างกัน แม้ว่าความสัมพันธ์ดังกล่าวจะไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ แต่ก็มีนัยสำคัญทางสถิติ และเมื่อนำรายได้ของสามีมาร่วมพิจารณาพบว่า ความสัมพันธ์ยังคงลักษณะเดิม ยกเว้นกรณีที่สตรีทำงานบางช่วง (ที่พบความสัมพันธ์ในทางกลับกัน) และมีนัยสำคัญทางสถิติ เฉพาะในกลุ่มที่สามีมีรายได้ต่ำและรายได้ปานกลาง และเมื่อนำอาชีพของสตรีมาเป็นตัวแปรควบคุม จะพบว่า การหยุดงานหลังคลอดบุตรโดยเจตีย์ยังคงมีผลต่อแบบแผนการทำงานของสตรี เหมือนในระดับ 2 ตัวแปร เฉพาะในกลุ่มสตรีที่ไม่ได้ประกอบอาชีพ และประกอบอาชีพเกี่ยวกับการค้า แต่หลังจากวิเคราะห์การจำแนกหมู่แล้วกลับพบว่า การหยุดงานหลังคลอดบุตรโดยเจตีย์ไม่มีผลต่อแบบแผนความต่อเนื่องในการทำงานของสตรี และไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ



3. ผู้ดูแลบุตรส่วนใหญ่ เมื่อพิจารณาผู้ดูแลบุตรส่วนใหญ่ในระดับ

2 ตัวแปร พบว่า มีความสัมพันธ์กับแบบแผนการทำงานของสตรีตั้งสมมติฐานอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ แม้ว่าจะได้นำเอาตัวแปรจำนวนบุตรที่มีชีวิตเข้ามาร่วมพิจารณาด้วย จะพบว่าความสัมพันธ์ของตัวแปรดังกล่าวข้างต้นยังคงไม่เปลี่ยนแปลง กล่าวคือ สตรีที่ให้กับบุคคลอื่นเป็นผู้ดูแลบุตรจะทำงานต่อเนื่องในสัดส่วนที่มาก เมื่อเปรียบเทียบกับสตรีที่ต้องดูแลบุตรด้วยตนเอง เมื่อควบคุมด้วยตัวแปรจำนวนบุตรที่มีชีวิตพบว่า ผู้ดูแลบุตรส่วนใหญ่มีความสัมพันธ์กับแบบแผนการทำงานของสตรีอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ อย่างไรก็ตาม เมื่อนำเอาตัวแปรอาชีพของสตรีเข้ามาทดสอบด้วยอีกตัวแปรหนึ่ง แสดงให้เห็นว่า ผู้ดูแลบุตรส่วนใหญ่ยังคงมีความสัมพันธ์กับแบบแผนการทำงานของสตรีเกือบทุกกรณี ยกเว้นกรณีที่สตรีไม่ได้ประกอบอาชีพเท่านั้นที่ความสัมพันธ์ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ และเมื่อนำมาวิเคราะห์การจำแนกหมู่ ก็ยังคงพบความสัมพันธ์ในลักษณะเดิมคือ สตรีที่ให้กับบุคคลอื่นเป็นผู้ดูแลบุตรมีส่วนของผู้ที่ทำงานต่อเนื่องมากกว่าสตรีที่ต้องดูแลบุตรด้วยตนเอง ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

4. ระยะห่างการมีบุตรโดยเฉลี่ย ความแตกต่างของแบบแผนการ

ทำงานของสตรีตามระยะห่างการมีบุตรโดยเฉลี่ยมีน้อย และไม่มีความสำคัญทางสถิติ แม้ว่าระยะห่างการมีบุตรโดยเฉลี่ยจะมีความสัมพันธ์ทางบวกกับแบบแผนความต่อเนื่องในการทำงานของสตรี แต่ก็มีสัดส่วนไม่สูงนัก กล่าวคือ สตรีที่มีระยะห่างการมีบุตรโดยเฉลี่ยยาวนาน จะทำงานต่อเนื่องในสัดส่วนที่ไม่สูงมากนัก เมื่อเปรียบเทียบกับของสตรีที่มีระยะห่างการมีบุตรโดยเฉลี่ยระยะสั้นและปานกลาง และไม่ว่าจะนำเอาตัวแปรจำนวนบุตรที่มีชีวิต และอาชีพของสตรีมาร่วมพิจารณาด้วยก็ตาม ความสัมพันธ์ที่พบยังคงไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ซึ่งผลการศึกษที่พบในเรื่องแบบแผนการทำงานของสตรี นอกจากระยะห่างการมีบุตรโดยเฉลี่ยแล้วยังมีปัจจัยอื่นๆ ที่จะมอิทธิพลต่อการกำหนดแบบแผนการทำงานของสตรี อาจกล่าวได้ว่าตัวแปรระยะห่างการมีบุตรโดยเฉลี่ยไม่มีอิทธิพลต่อแบบแผนการทำงานของสตรี จึงไม่นำตัวแปรนี้มาวิเคราะห์ร่วมกับตัวแปรอื่นๆ ในแบบจำลองการจำแนกหมู่

นอกจากนี้ในการวิเคราะห์การจำแนกหมู่ยังได้นำตัวแปรอาชีพของสตรี และระดับการศึกษาของสตรีมาวิเคราะห์ร่วมกับตัวแปรอื่นๆ ในแบบจำลองเดียวกันนี้ ซึ่งผลการศึกษาปรากฏดังนี้คือ

1. อาชีพของสตรี มีอิทธิพลต่อแบบแผนความต่อเนื่องในการทำงานของสตรี โดยที่พบว่าสตรีที่ประกอบอาชีพที่แตกต่างกันจะมีความแตกต่างกันอย่างมากในการที่จะทำงานต่อเนื่องหรือไม่ต่อเนื่อง ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

2. ระดับการศึกษาของสตรี หลังจากที่ควบคุมผลกระทบของตัวแปรอื่นๆ พบว่า สัดส่วนความแตกต่างของผู้ที่ทำงานต่อเนื่องตามกลุ่มระดับการศึกษาลดลง และทิศทางการสัมพันธ์ เปลี่ยนแปลงไปจากที่มีอยู่เดิม แต่ยังมีนัยสำคัญทางสถิติอยู่

ข้อเสนอแนะ

1. จากการศึกษาครั้งนี้ทำให้ทราบว่าลักษณะพื้นฐานทางเศรษฐกิจของสตรีมีผลต่อแบบแผนการทำงานของสตรี กล่าวคือ สตรีที่มีลักษณะทางเศรษฐกิจที่ดี อาทิ เช่น สตรีที่ประกอบอาชีพที่มีความมั่นคงและได้รับผลตอบแทนสูงมักจะทำงานต่อเนื่อง ตรงข้ามกับสตรีที่ประกอบอาชีพที่ไม่มั่นคง และได้รับผลตอบแทนค่อนข้างต่ำมักจะทำงานเพียงบางช่วง หรือไม่ทำงานเลย แสดงให้เห็นว่าศักยภาพของสตรีทางเศรษฐกิจมีความสำคัญในการพัฒนาประเทศ ซึ่งรัฐควรตระหนักถึง โดยให้มันโยบายเกี่ยวกับการคุ้มครองแรงงาน โดยเฉพาะในเรื่องการกำหนดชั่วโมงการทำงาน ของสตรีให้เหมาะสมกับประเภทและชนิดของงาน เพื่อส่งเสริมการทำงานของสตรีโดยไม่ขัดกับภาระหน้าที่ที่จะให้การดูแลบุตร

2. เกี่ยวกับลักษณะทางสังคมของสตรีพบว่า ระดับการศึกษาของสตรีมีผลต่อแบบแผนการทำงานของสตรี โดยสตรีที่มีการศึกษาต่ำ และไม่ได้รับการศึกษา จะค่อยมีโอกาสในการเลือกเข้าประกอบอาชีพที่มีความมั่นคงและรายได้สูง เมื่อเปรียบเทียบกับสตรีที่มีการศึกษาสูง จากข้อค้นพบนี้จึงทำให้มีข้อเสนอแนะว่า ควรให้สตรีได้รับการศึกษาภาคบังคับเป็นอย่างน้อย เพื่อเป็นพื้นฐานในการศึกษาต่อเนื่อง และพัฒนาความพร้อมในด้านต่างๆ หลังจากนั้นจึงควรมีการส่งเสริมในด้านการศึกษาแก่สตรีทั่วไปให้มากขึ้น โดยเปิดโอกาสและชักชวนให้สตรีได้รับการฝึกอบรมในงานประเภทใช้ทักษะและเทคนิคมากขึ้น เพื่อยกระดับมาตรฐานแรงงานหรือให้มีโอกาสเลือกอาชีพได้มากขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสังคมที่โครงสร้างทางเศรษฐกิจกำลังเปลี่ยนจากระบบเกษตรกรรมไปสู่ระบบอุตสาหกรรมเต็มรูปแบบมากขึ้น ทักษะและความรู้ในการทำงานแผนใหม่ ของสตรีนับว่าสำคัญและจะมีส่วนช่วยอย่างมากในการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศ

3. สำหรับแบบแผนการเจริญพันธุ์ของสตรีนั้น พบว่า สตรีที่มีบุตรเป็นจำนวนน้อย และมีบุคคลอื่นๆ เช่น ญาติ หรือศูนย์รับเลี้ยงเด็ก ฯลฯ มาช่วยดูแลบุตรแทนสตรี ทำให้สตรีสามารถทำงานต่อเนื่องได้ และทำงานได้เต็มที่ ในขณะที่สตรีที่มีบุตรหลายคน และต้องเป็นผู้ดูแลบุตรด้วยตนเอง อาจต้องหยุดงานหรือออกจากงานเพื่อดูแลบุตร มักจะมีแบบแผนการทำงานที่ต่อเนื่อง ดังนั้นรัฐบาลควรวางแนวทางส่งเสริมให้นายจ้างให้บริการดูแลบุตรของพนักงานที่มีอายุในช่วงก่อน

วัยเรียน ในสถานประกอบการที่จ้างคนงานเป็นจำนวนมากพอสมควร (50 คนขึ้นไป) ซึ่งอาจกระทำได้โดยออกกฎหมายหรือโดยวิธีการเชิงชวนแบบค่อยเป็นค่อยไป และสนับสนุนให้ชุมชนเข้าไปรับผิดชอบมากขึ้นในการจัดสถานรับเลี้ยงเด็กโดยที่บิดามารดาเสียค่าใช้จ่ายน้อย นอกจากนี้รัฐบาลควรจัดให้มีการประกันสังคมและกำหนดประเภทของการประกันให้ครอบคลุมถึงการคุ้มครองแรงงานสตรีเมื่อมีการคลอดบุตรให้ได้รับประโยชน์เต็มที่ ไม่ต้องมีภาระในการดูแลบุตรมากเกินไปจนต้องหยุดทำงานหรือเลิกทำงานเป็นบางช่วง รวมทั้งให้กฎหมายได้คุ้มครองผู้ประสบความเดือดร้อนต่างๆ เพื่อเป็นหลักประกันว่าลูกจ้างจะได้สิทธิต่างๆ ครบถ้วนตามกฎหมายแรงงาน

4. สำหรับการท้าววิจัยในอนาคตเพื่อประโยชน์ในเชิงวิชาการด้านแรงงานสตรี และเพื่อนำผลไปใช้ในการวางแผนพัฒนาด้านแรงงาน เพื่อยกสถานภาพและเพิ่มบทบาททางเศรษฐกิจและสังคมของสตรีและสวัสดิการทางสังคมแก่สตรีต่อไป ผู้ศึกษามีข้อเสนอแนะในการท้าววิจัยครั้งต่อไป คือ

4.1 การศึกษานี้มีข้อจำกัดคือ ในโครงการการทำงานของสตรีกับความต้องการผู้ดูแลเด็กวัยก่อนเข้าโรงเรียนอนุบาลในเขตกรุงเทพมหานคร ไม่ได้เก็บข้อมูลของตัวแปรบางตัวในลักษณะที่จะใช้เป็นตัวแปรวิเคราะห์ให้เห็นความต่อเนื่องของเหตุการณ์ได้ จึงไม่อาจนำตัวแปรอิสระหลายตัวมาทดสอบเพื่อแสดงความสัมพันธ์กับแบบแผนความต่อเนื่องในการทำงานตลอดทั้ง 4 ช่วงของสตรีได้ อย่างไรก็ตาม การวิจัยในครั้งต่อไปควรเก็บข้อมูลของตัวแปรอิสระในลักษณะที่จะแสดงให้เห็นถึงความต่อเนื่องทุกช่วงของสตรี

4.2 เนื่องจากข้อมูลที่ใช้ในการวิเคราะห์ครั้งนี้เป็นข้อมูลที่ได้จากโครงการการทำงานของสตรีกับความต้องการผู้ดูแลเด็กวัยก่อนเข้าโรงเรียนอนุบาลในเขตกรุงเทพมหานคร ทำให้ไม่สามารถเพิ่มเติมรายละเอียดที่น่าสนใจ ซึ่งในการศึกษารั้งต่อไปควรที่จะนำมาพิจารณาด้วย ได้แก่ ความคาดหวังเกี่ยวกับการทำงานของสตรีในแต่ละช่วงเวลาว่า สตรีที่ต้องหยุดงานในช่วงต่างๆ นั้นมีความพึงพอใจหรือไม่ รวมทั้งสตรีมีความคาดหวังที่จะกลับมาทำงานอีกหรือไม่ เพื่อให้ทราบถึงพฤติกรรม (แบบแผนการทำงาน) ที่แท้จริง อันจะเป็นประโยชน์ต่อการวางแผนพัฒนาคุณภาพด้านแรงงาน และสวัสดิการทางสังคมแก่สตรีต่อไป

4.3 ในการศึกษารั้งต่อไปควรมีการศึกษาแบบแผนการทำงานของสตรีในระดับประเทศเพื่อนำไปปรับปรุง และวางแผนนโยบายเกี่ยวกับสตรี เพื่อส่งเสริมให้สตรีเข้ามามีบทบาทเพิ่มมากขึ้น

4.4 จากผลการศึกษาพบว่า ยังมีสตรีจำนวนไม่น้อย (ร้อยละ 12.4) ที่ไม่ได้ทำงานเลย ทั้งที่สตรีเหล่านี้จะอาศัยอยู่ในเขตกรุงเทพมหานคร ซึ่งเป็นพื้นที่ที่นับว่ามีโอกาสทางเศรษฐกิจ และโอกาสในการหางานสูงกว่าในเขตพื้นที่อื่นๆ จึงเป็นที่น่าสนใจในเชิงนโยบายของรัฐ และเพื่อการค้นคว้าเพิ่มเติมในการศึกษาครั้งต่อไปว่าจะสามารถดึงสตรีเหล่านี้ให้เข้าสู่ตลาดแรงงานได้อย่างไรบ้าง แม้ว่าจะเป็นการเข้าร่วมแรงงานเป็นบางช่วงก็ตาม รวมทั้งน่าที่จะศึกษาเพิ่มเติมว่ามีปัจจัยใดบ้างที่ปิดกั้นไม่ให้สตรีมีบทบาทในเชิงเศรษฐกิจ โดยเฉพาะในกลุ่มของผู้ที่แต่งงานแล้ว และผู้ที่มีบุตร



ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย